

B. PETRI DAMIANI

VITA ALIA

Ex libro quinto Historiarum Ravennatum Hieronymi Rubei.

Post duos annos, Victore secundo pontifice maximo mortuo, Stephanus Nonus subrogatus est: cuius ætate, cum sanctitate floreret ac doctrina, Petrus Damiani Ravennas, qui vitam monasticam professus, in eremo ad fontem Avellanum montis Catriæ, in Umbria, agebat: quanquam in tanta durioris vitæ severitate obtretractores illi apud Leonem Nonum pontificem, et acerrimæ impiorum injuriæ non defuissent: quibus ne faciles præberet aures, sed causam accurate cognosceret, per litteras ipse a pontifice vehementer etiam atque etiam petierat, tamen celebriore in dies auctoritate famaue clarus, cum ejus operam Ecclesiæ constituendæ maxime idoneam arbitraretur Stephanus pontifex, hoc anno millesimo quinquagesimo octavo, initio Quadragesimæ illum cardinalem fecit; cum ad galermam non vocaretur, sed, ut ille ipse scribit, traheretur: neque hoc satis Stephanus pro hominis probitate ac doctrina esse putans, episcopatum Ostjensem addidit, sacrique cardinalium collegii principem, decanum appellavit, creavit. Mortuo autem paulo post Stephano, cum Tusculani comites, ut consueverant, Joannem eorum propinquum, armatis stipati, ex episcopo Veliterno pontificem, cardinalibus repugnantibus, creassent, Petrum Damiani reclamantem, atque omnes diris gravibus devoentem, vi ad eum colendum compellunt: deinde populum, divisa per vicos pecunia, ad adorandum invitant. Is Benedictus decimus est vocatus.

Inter hæc cum postero anno Hildebrandus monachus Benedictinus, vir plane singularis, Romam cum Gothofredo duce venisset, Petro Damiani potissimum hortante, Gerardus Burgundio, episcopus Florentinus, pontifex maximus, Nicolai Secundi assumpto nomine, renuntiatus est, et Benedictus abdicavit se pontificatu. Nicolaus rempublicam compositurus, quæ maximis perturbata calamitatibus plurimum quatiebatur, Petrum Damiani Mediolanum misit, ut eam Ecclesiam male sentientem, et a Romana abductam et discrepantem, simoniacaque labe, et Nicolaitarum hæresi infectam, cum Romana conciliaret, et in rectam sententiam deduceret. Conniventibus enim ob tumultus bellicos, et seditiosorum potentiam pontificibus, nec ob id satis aperte prohibere valentibus, plerique principes, usurpato jure, et divina parum religione moti, Ecclesias episcopi, minores ordines, non ho-

minum virtutibus, sed mercede ducti, conterre instituerant. Clerici qui ecclesias, ordinesque erant mercati, cum semel verecundiæ fines transilissent, sensim longius etiam ad alia se prolabi flagitia passi erant usque adeo, ut palam uxores ac concubinas haberent: atque utrumque probrum, honesta quasi consuetudine permissum, pertinaci fueri ratione non dubitarent. Hinc facile in duo incidebant gravia hæreseos crimina: alterum eorum, qui simoniaci dicti sunt, Nicolaitarum alterum. Petrus Damiani, Anselmo episcopo Lucensi collega sibi accepto, legatus Mediolanum abiit. Ibi a civibus cum dignitate exceptus, cum postridie causam legationis in concione exposuisset, gravem tota urbe tumultum sensit excitari, sic ut sacri æris campani sonitu, signo dato, ad arma populus clericorum factione incitatus, accurreret; prætorium, in quo Petrus erat, iratus adierit, mortem Petro intentarit; assereretque Ambrosianam Ecclesiam, antiquis Patrum institutis, esse liberam: neque ullum Romano pontifici in ea conformanda jus esse. Petrus, convocato in templum populo, ita prudenter leniterque eorum animos tractavit, ut tandem in ejus omnes sententiam discesserint, apostolicæque sedi parere nequaquam abnuerint. Se missum dicebat a Nicolao pontifice, ut eorum consuleret gloriæ ac salutis, non ut multitudini inserviret, aut amplitudinem dignitatemque amplificaret Romanæ Ecclesiæ, quæ cum esset, ipsius voce Salvatoris, laudes ei omnium Ecclesiarum principatum adeptæ, adeo tenuis hominis, qualis ipse erat, præcoilio non egebat. Primos eorum salutis auctores, et labentis disciplinæ confirmatores, ab Ecclesia Romana prodiisse: idque D. Nazarium, quem D. Linus, D. Petri discipulus, sacra baptismatis unda abluit; et divos Gervasium Protasiumque qui D. Paulum apostolum magistrum habuerunt, edocuisse: ipsumque quo tantopere, et quidem merito gloriabantur, D. Ambrosium Nicolaitarum hæresim per se convellere cum nequiret, a Romana Ecclesia præsidium implorasse. His atque aliis in hanc sententiam a Petro ad populum verbis factis, sedatisque ob id eorum quasi fluctibus, causa mox coepta et agitari. Vix autem quisquam unus repertus est, qui non aut ordines emisset, aut foeda seminarum consuetudine esset usus. In tantâ re temperatius agendum Petrus pro temporum conditione, et criminorum multitudinæ ratus, veniam eis pollice-

tur, si sacramento confirmet, in posterum ab hujusmodi flagitiis temperatos. Primus solemnibus verbis Wido archiepiscopus id professus est, simoniacamque et Nicolaitarum hæresim coram omnibus detestatus, inde clerici omnes. Archiepiscopus in terram projectus, piaculum injungi sibi postulavit; centum annorum Petrus imposuit, idque redimi posse certa pecunia in singulos annos soluta voluit; clerici diversis in vita jejuniis obligati. Ascendit deinde in concionem archiepiscopus, et clero populoque præsentibus, jurare clericum suum jussit, se has duas hæreses pro viribus extirpaturum: quo eodem sacramento se populus devinxit. Clericis hinc pristina ornamenta, litteratis etiam, et castis officium redditum, reliqui Ecclesiæ tantum associati. Ad hæc archiepiscopus recepit eos, se religionis causa Romam, aut Turonum missurum: se vero ad D. Jacobum in Hispaniam iturum. Sed quanquam hæc adeo prolixè pollicitus est, tamen haud ita diu post, abeunte Petro, sacris initiatorum assiduis stimulatus querimoniis, ac pene conviciis, in pristinum rediit. Itaque in sequenti anno Petrus graviter commotus, Rodulpho, Vitali, Arialdo, et Erlembaldo Cottæ hæc de re scribens, qui permanserant in sententia, ubi laudavit illos, de cæteris sermonem ingressus, quod tamen, inquit, in Mediolanensi Ecclesia non est novum, quæ semper diversi dogmatis homines habuit, initio ab Auxentio, atque Ambrosio inchoato.

Atque hæc ita a se Mediolani acta Petrus scribit: qui ut se Deo totum traderet, et in rerum divinarum meditatione dies noctesque poneret, sacro galero, et episcopatu, duorumque præterea cœnobiolorum sibi commendatorum administratione se abdicavit. Cumque a Nicolao pontifice maximo qui ejus Mediolanensem legationem maxime probaverat, ad eas iterum dignitates, et honorum insignia cogeretur; ipseque constanter, et aliquanto fortasse, quam res ipsa, et pontificis majestas ferret, pertinacius renueret; assensit quidem pontifex ejus perseverantiæ, sed pœnam in eum centenariam constituit: qua pœna tenebatur ad recitandum per centum annos, quotidie, verberibus adjunctis, psalmum quinquagesimum, quo usus est David, cum stuprum Bersabæ, et marito ejus mortem obtulisset; illumque Nathan vehementer accusasset, ac minaretur: Deum tam gravia scelera nequaquam impunita, atque inulta relicturum (*II. Reg. XII*). Subivit hanc pœnam libenter Petrus, tantusque in eo fuit ardor pœnitendi, ut annuo illam spatio exhausserit: et ut ex Helinando testatur in Speculo suo Vincentius, Dominici exemplum habetur, qui lorica ferrea ad carnem indutus; circulis ferreis duobus cinctus, totidemque per armos brachiorum, armata scopis utraque manu, nudus, psalteria duodecim, totam noctem nihil dormiens, postridie persolvit, et de tertio decimo ad *Beati quorum*. Hujus exemplo viri morem inolevisse in suis re-

gionibus tradit, ut non viri modo, sed nobiles quoque mulieres id pœnæ genus libenter subirent; ipsaque Cechaldi uxor magna mulier dignitate, marito mortuo, centenariam hanc absolvit, dum tria verberum millia, disciplinas, appellant, pro anno uno numeraret. Itaque Petrus, postquam pœnam luit, eleganter ad Nicolaum pontificem, officii-que ac pietatis plenas litteras dedit: quibus et purgavit se diligenter, et non minus rationibus, quam sanctorum virorum exemplo, id fecisse testatus est.

Cæterum an illi Nicolaus pontifex assenserit, quanquam plerique omnes affirmant, tamen aliquam facere dubitationem videtur diploma Alexandri Secundi, cui subscribit Petrus peccator Ostiensis episcopus, ut est in Chronico Casinensi. Joannes quoque Trithemius dum in Hirsaugiensi item Chronico, Petri Damiani legationem in Germaniam scribit ad Henricum regem anno millesimo nono, eum appellat sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ episcopum cardinalem. Neque tamen cum iis senserim, qui fuit a partu Virginis supra millesimum septuagesimus octavus, et episcopatum deposuisse, et litteras de illo deponendo, quas diximus, ad Gregorium tum pontificem, dedisse; cum ille in omnibus, quos legerim, codicibus, Nicolao inscribantur; et gravissimorum auctorum testimonio constet, ab Alexandro Secundo pontifice, Gerardum Ostiensem episcopum factum. Illud etiam non omittendum duxi, Petrum, se perpetuo monachum suis litteris appellasse, et se abdidisse in Catrianam solitudinem optatissimam.

Alexandrum pontificem gravis interea fatigabat dissensio Cadaloi Parmensis, quem Germani pseudopontificem cum fecissent a Romanis etiam proceribus recipi studebant. Is vero quanquam in concilio Mantuæ anno 1064 habito, quo et Alexander ipse venerat, rejectus, tamen insignia pontificia retinuit. Quamobrem Petrus Damiani, Ecclesiæ Dei tantam perturbationem magnopere miseratus, ad hominem scribit: tribus illum jam conventibus esse damnatum, et ter, si non iudicio sacerdotum, at saltem legum auctoritate abdicatum. Et quoniam instet Osboriense concilium, se quæ dici pro utroque possint, exponere, quasi cujusdam præludii causa, velle: atque per hunc modum juribus accurate perpensis, Cadaloum vitio factum esse, planissime ostendit.

Eodem anno (1069), Petrus Damiani, quem hoc loco, uti supra docuimus, Joannes Trithemius episcopum cardinalem appellat, in Germaniam ab Alexandro pontifice legatus est missus ob eam causam quod Henricus Cæsar nullum omitteret avaritiæ genus in Deum hominesque; plebi studeret adversus nobilitatem ac principes; omnia vi magis quam jure ageret; episcopatus et abbatias palam venderet; opima monachorum prædia sectatoribus suis turpi largitione tribueret. Ad hæc cum conjugè Bertha Othonis Marchionis filii, cujus haud ita diu ante sibi

desponsæ jam illum satietas ceperat ut faceret divor-
tium, Moguntinum antistitem ad indicendum de ea
re Moguntiaë conventum impulerat. Itaque oppor-
tune Petrus cum in Germaniam pervenisset, confe-
ssim Moguntinum, intentato acrioris animadversio-
nis periculo, ab habendo concilio revocavit. Mox
accessit Francofordiam, ubi tum Henricus procerum
suorum conventum agebat; in conventumque ad-
missus, pontificis explicatis mandatis, et principes,
qui frequentes aderant, et Henricum ipsum graviter
increpavit quam ille moliretur rem pessimam, et a
nomine Christiano nedum regio plane alienam esse.
Si minus terreretur humanis divinisve legibus, at
saltem famæ suæ rationem existimationisque habe-
ret, nec pateretur tam tetro veneno a rege tempe-
rato infici Christianum populum, et qui deberet ut
eisci flagitia iis se princeps tantus obstringeret.
Quod si non flecteretur consiliis, haberet pro certo
pontificem vim ecclesiasticam adhibiturum, neque
fore ut illius unquam manibus consecraretur. Hanc
orationem, maxima, ut inquit Trithemius, auctori-
tate ac sapientia habitam secutæ sunt graves prin-
cipum qui aderant voces: æqua Romanum pontifi-
cem jubere; nominis regii majestatem tam turpis
facti labe ne commacularet, neu parentibus reginæ
causam defectionis præberet, et justam turbandæ
reipublicæ occasionem; qui, si viri essent qui plu-
rimum possent, et milite et armis tam insignem filia
contumeliam præclaro aliquo facinore dubio procul
expiaturi, et acerrime pro opibus vindicaturi vide-
rentur. His fractus rationibus potius quam inflexus
Henricus, se in pontificis auctoritate futurum affir-
mavit, atque hunc habuit exitum Germanica Petri
Damiani legatio.

Eo vero anno (1080) qui insecutus est, cum Gre-
gorius VII papa Wibertum archiepiscopum Ravenna
profectum audisset, Petrum Damiani, licet ætate
confectum, Ravennam legatum misit. Profectus est
magna voluntate Petrus, tum patriæ charitate im-
pulsus, tum religionis studio, quo semper flagrave-
rat mirum in modum incensus. Accedentem civis
humaniter et summa comitate exceperunt omnibus-
que officiis cultum benigne audierunt de Wiberti
impietate dissidentem, qui perverso iudicio, negle-
ctaque religione, Henrici partes secutus videretur.
Itaque hortari eos magnopere, ut pie inita sanctis-
simi pontificis consilia susciperent, et justæ causæ
favere vellent, salutarique decreto ab Wiberti disci-
plina pios fortesque animos avocarent. His dictis,
cum magnam omnium demissionem intueretur, po-
pulum damnati archiepiscopi contagione corruptum
in gratiam Ecclesiæ recepit, ac contracto piaculo
auctoritate pontificia liberavit.

Ravenna tandem discedens ad pontificem aditurus,
ne iter esset omnino inane, monachos invisit, quos
Faventia constituerat extra urbis portam in æde
divæ Mariæ, quam nunc intra urbem adductam
conspicimus. Ibi febre correptus, octavo postquam
agrotare cœperat die ex hac vita migravit ea nocte,

quæ diem octavum Kal. Mart. antecessit eodem
anno ab ortu Christi 1080. Ejus morte ab iis qui
excubabant juxta cœnobium, ne sanctum cadaver
posset a suis monachis, qui e propinquis locis adve-
nerant, furtim exportari, nuntiata, repente cives
omnes ad ejus parentalia accurrunt, brevique tem-
plum tanta populi multitudine refertum est ut unda-
rum sese modo invicem impellerent planeque beatus
ille diceretur cui dabatur viri sancti loculum attingere;
munera illi præbere, pedes osculari. Sepul-
crum interea ex candidissimo marmore, summa fa-
cilitate, ipsis qui adducebant admirantibus, ex alio
satis distante cœnobia devehitur atque in eo e re-
gione chori juxta gradus quibus ascenditur ad
aram locato, omnibus hymnos ac psalmos conci-
nentibus, Deumque laudantibus viri sancti corpus
reponitur.

Cæterum quoniam amplissimi hujus antistitis ac
monachi supra frequens habita mentio, a no-
bis est, et in hunc annum ejus incurrit interitus,
nequaquam ingratum, ut puto, fuerit nec omnino
a nostro instituto alienum de illo quædam paulo
accuratius scribere. Hic, ut memoriæ prodit Joannes
monachus, qui ejus aliquando comes fuit et vitam
descripsit, Ravennæ obscuro propter paupertatem
loco, sed ingenuo natus; sunt tamen qui ex nobili
Honestorum familia ortum putant; verum falluntur,
cum id Petro peccatori conveniat; diligenter omni-
bus charitatis officiis a Damiano fratre natu majore
sic nutritus ac bonis litteris imbutus est, ut ab eo
sibi cognomentum ascripserit vocarique voluerit et
scribi Petrus Damiani, quod contigisse in Eusebio
Cæsariensi legimus, qui a Pamphilo amico Euse-
bii Pamphili et vocari et esse perpetuo voluit,
quanquam id observari in Petro Damiani potest
quod ipse se tantum Petrum appellat reliqui, Da-
miani, adjungunt. Antequam cucillum sumeret
bonas artes plurimos publice docuit, stylo, ut illa
ferebant barbariei plenissima tempora, satis ele-
ganti: quod et ex illius epistolis, quas ad multos
misit, et ex libris quos scripsit, et ex iis quas ad
populum habuit concionibus, cognoscere difficilli-
mum non est. Ab ineunte ætate agitari adversis
cœpit. Cum enim mater post plurimos filios hunc
genuisset postremum, quadamque die natu major,
patre demortuo, fratrum multitudinem et hæredita-
tem parvam conquereretur, adeo mater, quam jam-
diu egestatis dolor cruciabat, est indignata ac dolore
percita ut se miseram exclamans atque amplius ut
viveret indignam, Petro vix dum nato lac negaverit
et nihil assiduo infantis ploratu commota expetere
ejus necem videretur, quæ plane erat consecutura
nequaquam sero, nisi fame, simul et vi frigoris
nigrescentem et voce fere destitutum, sacerdotis
cujusdam pellex adveniens juvisset. Hæc siquidem
crudelitatem matris acriter arguens, et lacrymas
infantis calamitatemque deplorans, immanitate
summa efferatum animum leniit, et sociam se ma-
tri jungens calentis aquæ beneficio aliisque re-

mediis semivivum infantem revocavit ad vitam.

Haud ita diu post mater diem suum obiit, et frater natu major duxit uxorem. Hi conjuges cum gerere pueri curam velle simularent, tam dura illum acrique premebant servitute, ut is non modo pane cibisque, ac vino vitiosis et corruptis aleretur, sed perpetuo nudatis pedibus pannosus incederet, et multis verberibus vapularet, pauloque grandior factus alendis sibus præficéretur. In quo vili famulatu cum die quadam argenteum nummum reperisset, et perinde ac dives repente factus gratulabundus quid eo posset aptius mercari dulci appetitu puerilem animum suavium rerum omnium expertem per mollia trahente, diutius cogitaret, tandem cœlitus afflatus, quid hæc, inquit, mente revolve? horum certe voluptas nequaquam fuerit diuturna. Præstabit tradere hoc sacerdoti, qui sacra Deo faciat. Rediit alius interea ejus frater, cui erat nomen Damianus, Ravennaque aliquot annos absuerat. Is fratris ærumnas miseratus, eum in fidem et clientelam accipiens amanter ac paterne fovit, litterisque instruendum curavit. Quod cum Ravennæ aliquandiu fecisset, optima cognita pueri indole, Faventiam primo misit, mox Parmam, ut doctos ibi viros audiret. Quod Petrus suis litteris testatur.

Brevi autem liberales artes omnes edoctus, tantum nominis ac famæ apud omnes adeptus est ut, summa utilitate atque auditorum frequentia eas cæteris deinde explicans, facile primus tota Italia haberetur. Cumque in dies favoribus, gratia principum divitiis et auctoritate cresceret, seipsum increpans, nunquid, dicebat, his perpetuo caducis, atque interituris bonis inhæserim? an non potius his valedicens, cœlestia consecrer? Quæ cum repeteret sæpius, tandem paulatim cœpit divinis studiis et obsequiis navare operam. Itaque sub pretiosa veste induit cilicium, inediaque, et vigiliis ac divinis hymnis frequens studium exhibet, cumque libidinis aestu proætatis natura jactaretur, mediis noctibus e cubili surgens aquis se immergere, dum totus frigeret, indeque egressus in lectum minime regredi, sed psalmis atque hymnis Deum venerari consueverat.

Mirum fuerit dictu quam præstiterit egentibus liberalitatem et munificentiam, quamque benigne et pie prandio illos exciperet. Quo loco illud nequaquam silentio videtur prætereundum, cum quadam die una cum sodali suo, cujus opera utebatur, pranderet, neque extra unicum ex similagine tritici panem alium haberet sodalique, qui eodem cibo uti consueverat, cibarius et secundarius panis esset appositus, secum loqui cœpisse: Christus ad cœnam meam inferior mihi est, jamque his atque aliis animo repetitis, cum panem cum illo commutare decrevisset, pudore tamen retractus est. Itaque comedentem pavorsensim arripit, et horror concutit viscerum, tandemque piscis, quæ transversa in gutture inhæserat, spina nullis cedens remediis strangulabat, cum, id sibi ob panem ex similagine sodali

A minime tributum accidisse existimans, commutato pane, primo ejus bolo convaluit; quamobrem, supra quam dici potest lætus, aperuit cunctis miraculum.

His atque aliis ad Dei famulatum in dies magis accensus, cum omnino ab his caducis rebus abduci monachusque fieri decrevisset, id tamen in patriis finibus ob affines aliquotque alia impedimenta minus tutum arbitraretur, hæc cogitantem assiduisque precibus contendentem a Deo, ut ad salutem sempiternam aditum pararet a solitudine sanctæ Crucis pontis Avellanæ, quæ est in Eugubina diœcesi, monachi duo, de quibus jam multa præclara acceperat, divinitus impulsus, conveniunt. His Petrus, postquam de Deo multa locutus cum illis fuit, aperit animi sui sensum, petitque num ab eorum abbate, si monachus vellet fieri, reciperetur? Ipsis affirmantibus, lætus spondet se illuc quam primum profecturum. Donat interea scyphum argenteum abeuntibus. Verum cum instanter illud, nullo precibus loco relicto, renuissent atque ob id conceptam in animo Petri religionem et opinionem eorum sanctitatis magis confirmassent, fecerunt uti majus adhuc caducarum harum rerum fastidium Petrus incurreret, nec quidquam aliud nisi cœlestia cogitaret.

Post monachorum discessum, ut usu tractandæ cognosceret utrum ejus esset laborem asperitatemque vitæ laturus, conjecit se in cellulam satis arctam, ubi per quadraginta dies, vitam juxta leges eremitarum sanctæ Crucis traduxit. Quo genere vivendi plurimum roboratus, nihil jam difficultates et durum vitæ illius modum timens, suis omnibus insciis, clam ad eam montis Catriæ solitudinem profectus est. Excipit eum libenter abbas, cuculloque indutum uni ex monachis in disciplinam tironum more tradit. Quantum autem profecerit, quamque obedientiam magistro reverentiamque præstiterit, ex eo facile cognosci potest, quod iter cum præceptore eque ingressurus, jussusque ab eo, ut indueret molliorem vestem ac pulchriorem, magistrum supplex obsecravit ne quod minus decere ipse arbitratur præciperet. Cæterum magister, qui eum ob perspectas virtutes unice diligebat, proptereaque ne in publicum prodiret adeo incultus, optabat nequaquam assiduis repetitisque ejus precibus assentiri. D. Igitur Petrus, ne nimis præfractæ pertinax obedientiæ repugnaret, quanquam maximo pudore ac rubore suffusus, quod quæ rejecerat ornamenta recepisse videretur, neminem intueri præ pudore ausus, pulchriore indutus cucullo, magistro comes abiit; cernere autem, quemadmodum ipsemet retulit, omnes eum digito commonstrantes, et sponsi nomine, non monachi appellantes quacunquē incederet, sibi vilebatur.

Ad cœnobium reversus majori in dies absentia ac vigiliis ad sanctitatem summamque bonum incumbere. Per id temporis monachi illi, quatuor diebus hebdomadæ pane et aqua traductis, tertia et quinta feriis, parum leguminis a singulis suis seor-

sum cubiculis cocti sumebant; diebusque sacre inediae, panis, non quantum quisque vellet, sed certa quadam mensura modoque praebebatur. Vinum rei tantum divinae faciendae et aegrotis notum, nemini praeterea. Cum vero is esset in vigiliis mos, ut signo dato, matutinis expletis precibus, omnes hymnos Davidis recitarent, praeveniens commune hoc signum Petrus, quidquid erat noctis reliquum, continentibus excubiis ducebat; unde in eum incidit morbum, ut dies noctesque insomnes ageret; sed temperatior factus convaleuit. Cumque brevi in summam sanctitatis famam crevisset, summis tandem precibus, Guidone Strambiato Ravennate, abbate Pomposiano, id ab sanctae Crucis praefecto, impetrante, Pomposiam mittitur, ut monachos illos praecipis divinis sacrisque litteris instrueret; ibi transegit biennium. Quo elapso, ab sanctae Crucis praefecto, qui illuc eum miserat, suisque monachis revocatur. Ibidem praefecto paulo post mortuo, renuens ac diligenter recusans, tandem coenobio praeficitur. Quod cum instituisset, in Camertibus primum, mox ad montem Regium, qui est in Perusino, ubi cellam reperit quam divum Romualdum incoluisse ferebant; deinde in Faventino, tum ad Aceretem, tum ad Gaviunium; nunc Cavinam appellari putant; postea in Ariminensi ad Murcianum coenobia excitavit.

Cum vero esset in Gaviuniano coenobio, jubet die quadam monachum, qui ministrare sibi consueverat, potum afferre sibi ex fonte. Fecit imperata minister, sed aqua in vinum mutata, alius denuo ab assidentibus monachis mittitur, qui aquam afferat. Qua itidem in vinum conversa, mandavit Petrus id ne cuiquam patefacerent; quod et factum; nec id quisquam nisi ab ejus interitu unquam rescivit.

Illud etiam fuit satis celebre quod cum juxta sacellum suum plenum vini dolium haberet, transeuntibus illac militibus et a sacerdote sacelli custode potum arroganter petentibus, cum sacerdos vegetem indicasset, et omnia ejus foramina ipsi aperuissent, vinum haudquaquam prodiit. Suspicati sunt primo se a sacerdote deceptos. Itaque superiori relecto foramine, cernunt parum deesse vini; caeterum quanquam injiciebant virgas in foramina, nihil tamen vini usquam exiit, cum alioqui virgae ipsae vino maderent. Quod miraculum eo etiam majus est vium quod peregrino paucis post horis eadem transcunte ac sibi Dei causa atque nomine praebere potum postulante, cum sermone sacerdotis quae militibus accidissent narrantis ipse deterritus, magnam sperare se beneficium affirmaret, ex eo quod ab insolentium rapina incolume atque integrum servatum fuerat, praesertim quod notus sibi jamdudum Petrus fuisset, et suum frequenter exhibuisset sacerdos, quanquam timens, et nihil se vini hausturum existimans, assiduis tamen hospitis egentis precibus incitatus, contulit se ad dolium foramineque recluso vinum hausit.

Nec minori fuit admirationi, cum vir insignis quidam, opibusque ac copiis affluens, qui diebus festis

A solemnioribus Petro pisces dono mittere consueverat, nocte, quae diem natalem Christi Dei proxime antecessit, quod habere antea pisces non poterat, servum cum pisce grandi misit. Erat foedum ea nocte coelum, nullis aut lunae, aut aliorum siderum radiis illustre; et ad perpetuam viae difficultatem nives altae accedebant. Itaque dum servus ad excelsum ripam pervenisset, ejus extrema nimium persequens, lapsa pede praecipit inferius agitur; et cum is fuerit casus ut totus discerpi facile affringique potuisset, meritis tamen viri sancti, vi divina, incolumis ac illaesus evasit, validusque et alacer excussum onus cervice resumpsit. Cumque venisset ad Petrum, et domini manus obtulisset, quod ejus meritis evasisset mortem ingentes gratias egit. Cui Petrus, ne, inquit, fili mi, erranti homini ac criminum labe consperso, velis ascribere quod praepotens Deus una sua misericordia tibi largiri non est dignatus; gratiae illi abs te agantur qui nusquam deest iis qui in calamitatibus periculisque ejus openi suppliciter implorant.

Cum item haud ita multos post dies unum ex suis monachis ad abbatem quemdam misisset, monacho autem diutius abbatem, qui aberat, expectare et tandem eo quo aberat adhibere fuisset opus, intelligens, nisi iter noctu faceret, ad praestitutam sibi a Petro diem non esse reversurum, duce viae capto, iter vesperi ingreditur; nec diu processum est, cum sese diu ex oculis furtim subduxit. Itaque monachus ignarus viae vehementer anxius, et incertus quo tenderet, petere a Deo ut praerit itineris dux, meritis ejus, cui obedire satagebat; nec diu post pervenit, quo se via scindebat duas in partes, ubi dum haesisset paululum, quam caperet ambigens, elegit tandem quam magis tritam vidit, aptioremque existimavit. Caeterum dum conatur in eam jumentum dirigere, illud non modo renuit, sed aliam ingrediebatur. Veritus autem monachus ne jumentum id faceret, quia alias eam ingredi viam consuesset, calcibus ac verberibus in aliam nitebatur, jumento ne quidquam assentiente; ad extremum cum irrita nisu diu decertasset, jam demum suspicans ne forte brutum illud animal sibi contra morem, divino instinctu, resisteret, laxavit habenas, et quidem vano nequidquam eventu. Inalbescente enim caelo, recta se ingressum agnovit, pauloque post cum pervenisset ad coenobium, quae contigissent omnia Petro narrat, Deoque atque illi gratias egit immortales.

D Pari meritorum virtute, dante Deo, adolescentulum, quem ad episcopum quemdam in negotium mittebat, trajecto flumine, in limo alte haerentem, cum illum adolescens invocasset, incolumem eduxit. Cumque adolescens inde longius ad urbem provectus non reperisset episcopum, ab juvene episcopi patruelis exceptus est. In hoc tamen defuisse patruelis episcopi est visus, quod cunctis absentibus adolescentulum in cubiculo grandi solum reliquit. Quamobrem is magno correptus timore, noctem illam totam insomnem duxit. Itaque patrueli episcopi dor-

nienti Petrus Damiani adesse visus est, qui acri A xulta minitans, et objurgans, quod agresti negligentia nuntium suum adeo male affecerit, perterruit eum quam maxime. Somno igitur solutus exspectare dum illuceat, ut invisat hospitem quæratque ea sibi quid vellent; quod cum esset factum, et suam iterque molestiam enarrasset, viri sancti potentiam admirati, extollere Dei gloriam, qui sit in iis qui illi ex animo serviunt mirabilis. Adeo autem hac re adolescens, quem Petrus miserat, est commotus, ut reversus ad Petrum illi se totum commiserit, brevi- que post ibidem cucullum induerit.

Gregorio deinde septimo hortante, e legatione Germanica reversus, per omnem Italiam, sacram inediam et ciborum jejunitatem, die Veneris in honorem crucis instituit, ac potius antiquitus institutam, et jam fere oblitteratam, revocavit; quod et de horariis precibus, quibus quotidie divæ Mariæ virginis Christiparæ debitus cultus exhibetur, factum est; jussitque pontifex ab omnibus, qui sacris essent initiati, pie ac sancte quotidie recitandas. Quod autem ad sacram diei Veneris in honorem crucis institutam ac potius revocatam inediam spectat, quædam de ipsa, quæ contigerunt, minime omittenda duximus. In cubiculo ægrolis dicato, senex erat monachus, Leo nomine, qui continentibus precibus, vigiliis, atque abstinentia a cibo juvenili pene ardore intentus, nocte, quæ diem præcessit, quo die hæc in honorem crucis sacra inedia instituenda erat, per quietem vidit frequentem monachorum conventum in templo, qui alba induti veste, suavissimis vocibus C et prædilecti conventu cantabant: *Dulce lignum, dulces clavos, et quæ deinde sequuntur.* Quo etiam loco cum comedere consuissent, panibus exstructas esse mensas nitidissimis, dulcissimis et sapidissimis atque inter monachos undique discumbentes, virum maxime speciosum ac venerabilem, qui undenam ejusmodi panes, nusquam ad diem visi, venissent interrogatus: Hi sunt, inquit, panes, quibus filii Israel manna percipientes e cælo, aliti sunt in solitudine (*Exod. xvi*). Vir idem mensam abbatis, quæ erat ad

occidentem, transtulit ad orientem solem, ubi in pariete Christi cruci subfixa imago picta aderat. Paulo etiam post, alius monachus, cui Petro erat nomen, ad cœnobium feria quinta regressus, cum nihil adhuc nosset de hac inedia, nocte per quietem Petrum Damiani vidit, illum ad prandium invitantem, secumque accumbentem. Itaque postridie accipiens novi ritus disciplinam, lætus, atque alacer: En, inquit, divina gratia, prandium, ad quod me Petrus Damiani vocaverat.

His autem visis, monachi sui omnes commoti, qui ob id cernere oculis plane divinum institutum illud esse videbantur, ab eo flagitant, ut si quid præterea in reliquo victu, ac vestitu commutandum, corrigendum, detrahendum putet; detrahat, corrigat, commutet. Quamobrem magis adhuc vili ac demisso vestis atque habitus genere instituto, non minus sermonibus assiduïs, quam vitæ exemplis, eos ad cœlestis vitæ præmia evehebat.

Quo vero tempore cardinalis fuit, et Ostiensem episcopatum tenuit, quidquid supererat, in egentes affluenter effundere, ex illis duodecim pedes perpetuo abluere, epulumque præbere, et tota urbe pupillos ac viduas perquirere et juvare. In cœnobia per quadraginta quandoque dies comedebat nihil quod esset igni coctum, sed tantum pomis crudis absque ullo potu vescabatur. Cujus rei discipulus ejus, is qui conscripsit hanc vitam, testis est. Consueverat etiam diurnis horariis precibus, atque hymnis recitandis, nulli podio, subselliove hæerere, et initio utriusque Quadragesimæ, per triduum penitus abstinere cibo. Ad quod institutum, licet ipse neminem verbis allegerit, quibusdam tamen cœnobiis, id ejus exemplo deinde servantibus, vehementer laudavit, quo diligentius toto eo triduo intra claustra cœnobia silentium servaretur: instituens ut ne quis, extra summam necessitatem, calceamenta indueret, antequam singulis diebus Davidis omnes psalmos communiter absolvissent. Sed de Petro Damiani hætenus satis.

QUÆDAM

Quæ ad vitam laudemque B. Petri Damiani pertinent, ex gravibus scriptoribus deprompta.

I.

S. Leo IX papa (an. 1019) ex monacho ord. S. Benedicti, in epistola ad eum scripta quæ hab. opusc. 7, tom. III Operum ejusdem S. doctoris.

Leo episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio PETRO eremite, æternæ beatitudinis gaudium. Ad splendidum nitentis pudicitiae torum, fili charissime, pio certamine, intentionem tuæ

mentis pervenisse, libellus quem contra quadrimodam carnalis contaginis pollutionis honesto quidem stylo, sed honestiori ratione edidisti, manifestis documentis commendat. Subegisti quidem carnis barbariem, qui sic erexisti brachium spiritus adversus libidinum obscœnitatem. Et post multa. Sed, fili charissime, inenarrabiliter gaudeo, quia exemplo conversationis instruis quidquid oratoria facultate